

УДК: 82-4=161.2

Редчиць Іван
(Житомир)

Нова мандрівка на старий Парнас

Як довго чекав я цієї благословенної миті, та небеса почули мене... Король сонетів повірив мені й заговорив моєю мовою... Та, мабуть, ніколи не озвався б до мене містер Шекспір, якби я не вклонився йому й не зняв перед ним святкового капелюха...

Нестримна і глибочезна ріка мого життя вирує... І вирує, на щастя, вона з року в рік все бурхливіше і бурхливіше... Ще півстоліття тому на уроці української літератури, який вела в моїй першій Овруцькій школі старенька вчителька Лілія Митрофанівна Товкач, далека родичка по материнській лінії, я, мабуть, уперше підняв на омріяній каравелі білі вітрила, бо ніяк не зміг збагнути, де вчать на поета... І тому я часто замислювався над тим, чи міг такий поет, як Павло Тичина, автор неперевершених «Сонячних кларнетів», народитися в якихось там нікому невідомих чернігівських Пісках, ачи Максим Рильський, поет, котрий співає про те, як «труд переростає у красу», народитися в звичайнісінькій Романівці... І я навіть не сумнівався й на мить, що такі люди зовсім не причетні до тих залелечених сіл зі старими колодязними журавлями, що не злітають і в буревії...

А згодом, коли моя швидкохідна каравела майже ніким не помічена вийшла у відкритий океан літератури,

в моїй душі закружляв, немов гордий орел, новий здогад... А Шекспір?.. Хто ж насправді він?.. Чому так втаємничено і несподівано були видані його доленосні небесні сонети?.. Що це, якийсь особливий знак небес?.. А, може, це чиєсь підступне хитрування чи навіть маніпуляції долею митця, якому вдалося таки заманити крилатого, білокопитого Пегаса в нічний яблуневий сад...

Ах, як же мені хотілося розкрити ці таємниці! Та найбільше мені не давала спокою все та ж тривожна думка: а де ж то, де, в яких заморських краях вчать на поета?.. Почувши про Парнас і про Пегаса, я довго не роздумуючи, пустився в захоплюючі мандри... І якось дуже втомившись від марних щоденних блукань і всіляких перешкод, я почув спокійний голос батька:

*Учітєся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтєсь, –
Свого не цурайтєсь:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люде цураютьєся,
В хату не пускають...*

І тут зовсім несподівано в затуманеній далині з'явилася височезна і, здалося мені, недосяжна гора... «Це Парнас!» – почув я свій внутрішній голос, до якого вже звик, бо це був голос мого надійного і давнього друга-двійника Теофіла-Бенедіктуса, якого я добре знаю ще з часів нудних шкільних уроків... І сьогодні признаюся, мов на духу, що спочатку, відчувши в душі срібну струну, я не звернув на неї ніякої уваги... Ну що ж, нехай бринить собі, бо мій голос на крилах вечірнього леготу легко, як птах, кружляє над рідним селом: «Розпрягайте, хлопці, коні та й лягайте спочивать!...» І тонкостанні

VI. Рецензії, есеї, огляди, повідомлення

вишні, мої юнки, вибігають мені назустріч із придолинку нашого великого саду...

І, мабуть, я ще нескоро освідчився би в коханні Музі, якби в паралельному 9-А класі не з'явилася золотокоса поетеса, що вже друкувалася в районній «Зорі»... Ах, невгамовна юносте! Благословенний небом, я знову повертаю на твої стежки-дороги, що ведуть до храму Поезії... Осанна! Слово земне зливається зі словом небесним, наснажує та окриляє душу, яка стала вірною посестрою моєму спраглому духові... Осанна! А почалося це з простого римування, що зрослося біля невичерпного джерела любови... Осанна! І викотився повновидий місяць серед темної ночі та й освітив заблукалому піїтові сонетну тропу, що привела його не лише до незабутніх неокласиків, а й заманила його в далекі краї... О, воістину благословен той, хто гряде у Господне Ім'я! Бо спочатку було Слово...

І надзвичайно натхненний великою любов'ю до класичної музики і народних пісень, до рідного слова, я, мов юнак, мандрую безмежною країною знань і займаюся улюбленою версифікацією, і, мабуть, тому мені так щастить, бо одного разу я натрапив на безцінний скарб, який вже майже півстоліття надихає мене і осяює мою окрилену душу... В одній з книгарень я побачив книгу Віктора Коптілова «Першотвір і переклад» і в ту мить я навіть не підозрював, які творчі обшири відкриє переді мною ця невелика за форматом, але вельми глибока за змістом книга, видана в 1972 році видавництвом художньої літератури «Дніпро».

У той час я викладав музично-теоретичні дисципліни в Іршанській музичній школі, що на Житомирщині, куди приїхав за призначенням після Житомирського музичного училища ім. Віктора Косенка... І, будучи дипломованим хормейстером, систематично проводив репетиції з двома хорovими

колективами... Про хорове мистецтво я мріяв ще з колиски, коли співав у шкільному хорі під орудою Надії Михайлівни Смірної в своїй рідній школі... І я був щасливий, що нарешті я став диригентом, а потім я відчув себе удвічі щасливішим, бо вже став, як я тоді наївно вважав, поетом, адже я почав друкуватися в газеті «Прапор» Володарсько-Волинського району... Я став класиком!

І почав наполегливо вивчати теорію перекладу, «бо сучасний перекладач, який не хоче зважати на теорію перекладу, схожий на людину, що, переходячи велелюдну вулицю, навмисне зав'язує собі очі хусткою й покладається лише на власне «внутрішнє відчуття» напрямку...» Засвоюючи важливі моменти перекладацької праці, я зрозумів, що «майстри художнього перекладу не накидають авторам оригіналів своїх смаків та переконань, а малюють, як висловився С. Маршак, реалістичний портрет першотвору».

Та чи найбільше я почерпнув і напився досхоchu цілющої снаги, студіюючи «Теорію перекладу» Максима Рильського... «Коли мисливець підходить до луку чи болота, багатого на дичину, його охоплює радісне передчуття щасливого полювання. Разом з тим він напружує всі свої сили, щоб полювання було справді вдалим. Адже повинен він показати тут знання особливостей, «звичаїв» птиці, – а вони одні у бекасів, інші у дупелів, знов-таки зовсім інші у качок, – взяти до уваги рельєф місцевості, напрям вітру і т. ін., нарешті, свою стрілецьку вмільість!

Щось подібне переживає літератор, беручись до перекладу художнього твору. Тут і віра в майбутні досягнення, і свідомість неабияких труднощів, і мобілізація всіх знань, досвіду, технічних прийомів, які щоразу по-новому, залежно від індивідуальності перекладуваного автора, треба застосовувати».

VI. Рецензії, есеї, огляди, повідомлення

Вслухаючись душею і серцем у сонетну симфонію геніального маестро Вільяма Шекспіра, я мимоволі благоговійно вбирав кожною клітиною тонке нюансування, високу напругу щирих почуттів, їх віртуозну поліфонічність і напрочуд хвилюючу варіаційність, які не лише вдень, а й ночами відлунювали в потаємних глибинах всесвіту моєї підсвідомості, бо мій нескорений дух усе вище й вище піднімався й ширяв у тих небесах, що здавалися зовсім недосяжними в юності...

Тож більше не вагаючись, покликавши свою давню й вірну подругу Самотність, я залюбки знову подався в далекі мандри, овіяний молодими вітрами, які геть розвіяли набридлі, важкі тумани... Займаючись мистецтвом перекладу, я виріс у власних очах і відчув себе справжнім мистцем, тим, про якого я колись мріяв, будучи жадушим студентом-косенківцем... І Максим Тадейович, як бачите, це підтверджує: «Перекладач художнього твору – сам художник. Як такий, він повинен боротись за свою індивідуальність, за свої погляди». Вникаючи в кожне слово М. Рильського, я став частіше звертатися до нього за порадою... «Невірно було б думати, що може бути якийсь один, єдино вірний переклад художнього твору. Ні, жодна уніфікація, жодна канонізація тут неможливі. Кожен перекладач може при вдалому взагалі відтворенні іншомовного оповідання, п'єси, поеми, вірша і т. ін. проминути ту чи іншу рису оригіналу, наголосивши зате на іншій, яка здається йому найістотнішою. Кожен перекладає по-своєму. Я не говорю, звичайно, про випадки несвідомого чи, ще гірше, свідомого викривлення ідеї твору та його стилістичного характеру...» І я це сприймаю так, немовби видатний Майстер звертається до мене особисто: «Існує думка, що перекладач має право і повинен перекладати тільки ті

речі, які йому внутрішньо близькі, тільки тих авторів, з якими він відчуває себе спорідненим. Взагалі це вірно...»

Шекспірові сонети – це неперевершена симфонія з вельми широким діапазоном щирих людських почуттів – від небесної закоханості й земної дружби, що вічно благословляються небесами, аж до великих спалахів гніву і гострого відчаю, що відлунюють п'яте століття в чутливих і небайдужих душах...

66

*Стомившись від усього, кличу смерть,
Дивлюсь, як честь в лахмітті ходить зроду,
Нікчемність, бач, у розкоші вся геть,
Зганьбили віру на очах народу,*

*І почесні – за зраду та олжу,
І юну цноту в шию – і в повії,
І досконалість – на ганьби межі,
І міць, бо влада немічна, хиріє.*

*І Муза ця – на зашморзі язик,
І глупота, що мудреців повчає,
І правда, що чіпляють на гаплик,
І це добро, що злу хвалу співає...*

*Втомивсь я так, що в засвіт би пішов,
Та самота уб'є мою любов.*

І будучи ревним робітником слова (за Максимом Рильським) я у міру своїх сил і таланту, з радістю й любов'ю служу Слову земному і Слову небесному, тому й закінчую улюбленою фразою «З Пісні любови» (Псалом 44): «*Моє серце бринить добрим словом...*»

На моєму письмовому столі є чимало Божих дарів, серед них ювілейне видання: Л.М. Черноватий, В.І. Карабан «Олександр Фінкель. Забутий теоретик українського перекладознавства». Тож давайте разом розгорнемо це ошатне видання Вінницького видавництва

VI. Рецензії, есеї, огляди, повідомлення

«Нова книга» на стор. 178: «Сміливий переклад, як правило, завше ліпший, ніж полохливий, і тільки сміливі переклади мають ту вагу і сприяють тій культурно-естетичній ролі, якої прагне кожний переклад». Мабуть, тут закрався чийсь недогляд, то виправимо цю одруківку і напишемо бажане: кожний перекладач. І я в тім числі...